

Over rekenen gesproken, het vervolg

Tweede rapportage Intensiveringstraject rekenen mbo

Inhoud

1 Aanleiding, context en aanpak rekengesprekken 3

- 1.1 Beleid en opdracht 3
- 1.2 Achtergrond 4
- 1.3 Aanpak en algemeen beeld 6

2 Bevindingen 9

- 2.1 Inhoud 9
 - 2.1.1 Maatregelen sinds de vorige gespreksronde 9
 - 2.1.2 Resultaten 11
 - 2.1.3 Plannen en voornemens 12
 - 2.1.4 Knelpunten 12
 - 2.1.5 Succesfactoren 14
- 2.2 Randvoorwaarden 15
 - 2.2.1 De overheid 15
 - 2.2.2 De scholen 16
- 2.3 Samenvatting en conclusie 18

3 Aanbevelingen 19

- 3.1 Aan de minister 19
- 3.2 Aan de mbo-scholen 20

Colofon 22

1.1 Beleid en opdracht

Sinds enkele jaren is er in het Nederlands onderwijs – primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs – meer aandacht voor de beheersing van de basisvaardigheden taal en rekenen. De Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen van 29 april 2010 en het Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen van 17 juni 2010 vormen de formele basis hiervoor. Met deze referentieniveaus is vastgelegd welk taal- en rekenniveau leerlingen moeten beheersen aan het eind van hun opleiding.

Jaarlijks sturen de minister en de staatssecretaris van OCW een voortgangsrapportage over de invoering van de referentieniveaus taal en rekenen naar de Tweede Kamer. Uit de rapportage van 2013 blijkt dat de prestaties van vo- en mbo-leerlingen op de pilotexamens Nederlandse taal al redelijk overeenkomen met het vereiste niveau. Bij de pilot-examens rekenen in het mbo (en de rekentoets vo) scoort een ruime meerderheid van de leerlingen echter onvoldoende.

Om die reden besluit de minister tot twee extra pilotjaren, voorafgaand aan de definitieve invoering van de centrale rekenexamens in het mbo. Scholen hebben hierdoor meer tijd om hun rekenonderwijs op orde te krijgen. Pas na die twee jaar tellen de resultaten voor rekenen mee voor de diplomering. Het College voor Toetsen en Examens en Cito hebben daardoor meer gelegenheid om de examens toegankelijker te maken en nieuwe programmatuur in te voeren.

Onderstaand schema laat zien wanneer de resultaten op de **rekenexamens** meetellen voor de mbo-opleidingen.

	2014-2015	2015-2016	2016-2017
mbo-4	pilotexamens	centraal examen	centraal examen
entreeopleiding mbo-2 en mbo-3	pilotexamens	pilotexamens	centraal examen

Om scholen te ondersteunen bij de implementatie van het rekenonderwijs starten de Steunpunten taal en rekenen mbo en vo in opdracht van de minister in het najaar van 2013 een tweejarig intensiveringstraject. Als onderdeel van dit traject bezoekt het Steunpunt taal en rekenen mbo in 2013 en 2014 alle bekostigde mbo-scholen. De 'rekengesprekken' worden gebruikt om ervaringen en resultaten te delen, te reflecteren op de inhoud en vormgeving

van het rekenbeleid en om werkbare en werkzame adviezen te geven over de versterking van het rekenonderwijs.

Naar aanleiding van de gesprekken in het najaar van 2013 stuurt het Steunpunt een individuele reflectiebrief naar alle scholen. Voorts brengt het Steunpunt de startrapportage *Over rekenen gesproken* uit, met aanbevelingen aan de minister en aan de besturen van de mbo-scholen. Een aantal goede voorbeelden en interessante rekenpraktijken die tijdens de gesprekken naar voren komen publiceert het Steunpunt op www.steunpuntmbo.nl. Van een drietal rekendocenten (en hun school) die opvallend goede rekenresultaten realiseren, laat het Steunpunt korte filmpjes maken die op de eigen website en op www.Leraar24.nl te vinden zijn. Ook organiseert het Steunpunt een etalageconferentie, waarin interessante rekenpraktijken en goede resultaten van scholen worden gedeeld.

In het najaar van 2014 voert het Steunpunt een tweede rekengesprek met alle mbo-scholen. Deze rapportage doet verslag van deze tweede gespreksronde. Expliciete aandachtspunten bij het tweede gesprek zijn:

- Monitor de voortgang van het rekenonderwijs, inclusief de effecten van het vorige gesprek, de reflectiebrief en de startrapportage *Over rekenen gesproken* en de aanbevelingen daarin aan de scholen.
- Ga na of de basis om tot rekenonderwijs op niveau te komen op orde is. Besteed daarbij aandacht aan de organisatie, het personeel, de ondersteuning en de financiering.
- Krijg zicht op de mogelijkheden die de scholen nog zien voor verdere verbetering en ga na welke knelpunten nog worden ervaren.
- Breng in kaart of er nog ondersteuningsvragen zijn en beantwoord die.

De gesprekken worden gevoerd in de periode half oktober tot half december 2014. Op 17 december 2014 versturen de minister en de staatssecretaris van OCW hun brief met nieuwe maatregelen op het gebied van rekenen aan de Tweede Kamer. Tijdens de gesprekken zijn deze maatregelen nog niet bekend en deze zijn dan ook niet aan de orde gekomen. Met de inhoud van deze brief is wel rekening gehouden bij de formulering van de aanbevelingen in deze rapportage.

1.2. Achtergrond

Context

Het Steunpunt taal en rekenen mbo plaatst de introductie van generieke eisen en centrale examens voor Nederlands, rekenen en - voor mbo-4 - Engels in de bredere beleidscontext van versterking van het mbo. Als Nederland het huidige niveau van welvaart en welzijn wil handhaven, is een innovatieve en productieve economie nodig. Daarvoor heeft Nederland behoefte aan goed opgeleide werknemers, die kunnen anticiperen op veranderingen in de arbeidsmarkt en die in opeenvolgende functies uit de voeten kunnen. Een goede beheersing van algemene vaardigheden als taal en rekenen is hiervoor onmisbaar.

Het mbo staat echter voor meer uitdagingen. Het Actieplan mbo *Focus op vakmanschap* (2011) en de visiebrief *Ruim baan voor vakmanschap* (juni 2014) geven daarvan een goed beeld. De mbo-scholen hebben onder andere te maken met de volgende punten:

- De intensivering en verkorting van opleidingen en de invoering van de entreeopleiding per studiejaar 2014-2015.
- De herziening van de kwalificatiestructuur, inclusief de introductie van keuzedelen, per augustus 2016 (op vrijwillige basis per augustus 2015).
- Professionalisering van bestuur, management, onderwijsgevenden en ondersteunende functionarissen.
- Versterking van de doelmatigheid van het opleidingsaanbod.
- Standaardisering en kwaliteitsverbetering van de examinering.
- De invoering van en sturing op kwaliteitsafspraken, inclusief het excellentiebeleid.

Tussen deze beleidslijnen zijn er tal van inhoudelijke verbindingen, zoals:

- De generieke rekeneisen en de rekentaken in het beroepsgerichte deel van de kwalificatiedossiers mbo.
- De wijze van examineren van de beroepsgerichte eisen aan rekenen.
- Studieloopbaanbegeleiding gericht op een efficiënte en effectieve verblijfsduur van de leerling en het zo nodig leveren van maatwerk in de vorm van extra rekenlessen, remedial teaching, zomerscholen.
- Intake gericht op het plaatsen van leerlingen op een voor hen realistisch niveau en het inrichten van de instellingstoets voor de instroom van ongediplomeerde leerlingen.

Overgangperiode

Het vak rekenen heeft in het Nederlandse onderwijs jarenlang weinig aandacht gekregen. Na het basisonderwijs behoorde het vak – een enkele opleiding uitgezonderd - niet meer tot de onderwijsprogramma's. Met de introductie van de referentieniveaus heeft de minister gekozen voor een brede aanpak van de versterking van het rekenonderwijs. In het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs start de verbetering van het rekenonderwijs gelijktijdig.

Voor het mbo betekent dit dat er automatisch sprake is van een overgangperiode. Pas na enkele jaren krijgt het mbo leerlingen die ook in hun vooropleiding geprofiteerd hebben van de extra aandacht voor rekenen. Dat is ook de gedachte achter de pilotperiode die tot 2014-2015 loopt. Niet voor niets gaan pas daarna, vanaf cursusjaar 2015-2016, voor mbo-4 de resultaten voor rekenen meetellen in de slaag/zak-beslissing, en nog een jaar later ook voor mbo-2/3. Ditzelfde geldt voor de leerlingen in het vmbo. Het duurt dan dus nog vier jaar (bij vierjarige mbo-4 opleidingen) voordat leerlingen mbo-examen doen voor wie de rekenresultaten ook al in het vo volledig meetelden.

Van verwaarlozing naar rekenonderwijs op niveau

Zoals in de Startrapportage opgemerkt, betekent de introductie van het vak rekenen en het daaraan verbonden centraal examen voor het mbo niet minder dan een cultuurschok. Voor de school, die geen centrale examinering en generieke rekeneisen meer gewend is; voor de docenten, die plotseling een nieuw vak waarvoor ze niet zijn opgeleid moeten verzorgen; en voor de leerlingen, die gewend waren dat de rekenmachine het rekenwerk doet.

Inmiddels werken alle mbo-scholen, met vallen en opstaan, aan de realisatie van rekenprogramma's die leerlingen voorbereiden op de centrale examens. De resultaten in de pilots zijn nog onder de maat, maar een stijgende lijn is waarneembaar. Die stijging gaat soms langzaam, maar dat mag geen verrassing zijn. Na een lange periode van verwaarlozing is het onmogelijk snel goede resultaten te scoren. Zeker omdat de resultaten nu nog niet meetellen bij de diplomering en de randvoorwaarden voor het rekenonderwijs nog niet allemaal op orde zijn. Scholen hebben meer tijd nodig om het rekenonderwijs op niveau krijgen. De overheid heeft meer tijd nodig om tot betere toetsen te komen. De commissie-Bosker heeft inmiddels adviezen uitgebracht om de rekentoets te verbeteren en de commissie-Steur heeft geadviseerd over een verantwoorde invoeringsperiode.

Naar aanleiding van deze adviezen heeft de minister medio december 2014 besloten tot een extra transitieperiode van vier jaar vanaf het moment dat de examens meetellen voor de diplomabeslissing. Gedurende die vier jaar wordt een 'opklimmende slaagcesuur' gehanteerd, waarbij geleidelijk wordt toegewerkt naar het betreffende referentieniveau. Concreet moeten leerlingen ieder jaar meer antwoorden goed hebben om voor de rekentoets een voldoende te halen. De lat wordt dus ieder jaar wat hoger gelegd. In deze overgangperiode kunnen scholen het rekenonderwijs verder professionaliseren en kunnen het College voor Toetsen en Examens en Cito de examens nog verbeteren. En vooral is er sprake van een overgangperiode waarin veel leerlingen nog met een te laag rekenniveau instromen. Doordat de resultaten wel gaan meetellen, zij het op aangepaste wijze, blijft er wel druk op de ketel.

1.3 Aanpak en algemeen beeld

De gespreksteams

Het Steunpunt taal en rekenen mbo heeft aan het begin van het project een projectleider intensivering rekenonderwijs mbo aangesteld en een klein team van gespreksvoerders opgeleid. Zoals aangegeven verbindt het Steunpunt de inzet om de kwaliteit van taal en rekenen op een hoger plan te brengen met de andere maatregelen die in het mbo actueel zijn. De gespreksteams zijn dan ook samengesteld uit een adviseur van het programmamanagement MBO15 en een inhoudelijk adviseur van het Steunpunt taal en rekenen mbo.

De voorbereiding

Ter voorbereiding op de gesprekken nemen de adviseurs kennis van:

- De reflectiebrief die is opgesteld naar aanleiding van het eerste gesprek.

- Het resultaat van de school bij de pilotexamens (schooljaar 2013-2014) in vergelijking met landelijke resultaten per sector, leerweg en niveau.
- Aanvullende informatie van de school, bijvoorbeeld het laatste jaarverslag.

Gespreksagenda

De gesprekken met de scholen worden gevoerd op basis van een vooraf vastgestelde gespreksagenda, geënt op de essenties van de opdracht en de beschikbare informatie.

Uitvoering gesprekken

De tweede ronde van rekengesprekken is – net als de eerste ronde – gevoerd met inhoudelijk verantwoordelijken als rekencoördinatoren, projectleiders, lijnmanagers, hoofden onderwijs, beleids- of stafmedewerkers en ook coördinerend rekendocenten. Alle gesprekken zijn in een zakelijke, openhartige en plezierige sfeer gevoerd. De gesprekken geven als geheel een goed beeld van de stand van zaken van het rekenonderwijs in het mbo.

Het algemene beeld is: het mbo werkt gestaag verder aan de realisatie van kwalitatief hoogwaardig rekenonderwijs. De aanbevelingen uit de startrapportage Over rekenen gesproken en de adviezen in de reflectiebrieven zijn over het algemeen ter harte genomen. De mbo-scholen werken met veel inzet aan beter rekenonderwijs, formuleren nieuw beleid en slaan piketpalen. Stappen die gezet zijn betreffen:

- *veel grotere deelname aan de pilotexamens rekenen*
- *meer gebruik van voorbeeldexamens*
- *meer centrale regie (bestuurders willen weten hoe het zit)*
- *monitoring en analyse van resultaten op de pilotexamens*
- *de verantwoordelijkheid beter in de lijn belegd*
- *minder versnipperde inzet van docenten*
- *steviger inzetten op professionalisering van rekendocenten*
- *inrichten van vakgroepen rekenen*
- *betere ondersteuning van zwakke rekenaars*

De kwaliteit van het rekenonderwijs in het mbo neemt door bovenstaande stappen toe. Niettemin vallen de resultaten nog tegen. Maar er is, zoals gezegd, sprake van een overgangperiode waarin de randvoorwaarden nog niet optimaal zijn:

- *de rekenvaardigheden van instromende leerlingen (al is hier en daar wel enige verbetering te constateren)*
 - *de kwaliteit van de examens (taligheid, samengestelde opgaven en niet honoreren van gemaakte goede tussenstappen door leerlingen)*
 - *examensoftware en landelijke examenorganisatie met beperkte functionaliteit*
 - *het nog niet meetellen van het resultaat van de pilotexamens*
 - *het ontbreken van een volwaardige opleiding tot rekendocent*
 - *de onduidelijkheden rond het landelijke beleid ten tijde van de gespreksronde*
-

Vervolg op de gesprekken

Op basis van het tweede gesprek ontvangen de scholen opnieuw een rekenportret van de school en een reflectie op het gesprek. Waar mogelijk worden praktisch toepasbare adviezen voor verdere ontwikkeling of operationalisering van het rekenonderwijs gegeven.

In het voorjaar van 2015 worden de meeste mbo-scholen in het kader van het intensiveringstraject rekenen mbo nog twee dagen ondersteund door een rekendeskundige. Het Steunpunt heeft scholen de keuze gelaten tussen twee vormen van ondersteuning:

- 1 Zij kunnen gebruik maken van een rekenfaciliteit (in de vorm van de inzet van een rekendeskundige voor twee dagen), of
- 2 Zij kunnen kiezen voor een derde reflectiegesprek met een rekenadviseur en daarnaast nog een rekendeskundige inzetten voor één dag.

Bijna alle scholen hebben gekozen voor de inzet van een rekendeskundige voor twee dagen. Het Steunpunt taal en rekenen mbo heeft hiertoe een overzicht opgesteld van gerenommeerde rekendeskundigen.

2.1 Inhoud

2.1.1 **Maatregelen sinds de vorige gespreksronde**

Sinds de eerste ronde rekengesprekken in het najaar van 2013 hebben veel mbo-scholen het rekenbeleid bijgesteld of aangescherpt. Uit de gesprekken blijkt dat de scholen hun voordeel hebben gedaan met de aanbevelingen uit de startrapportage en de specifieke aandachtspunten uit hun persoonlijke reflectiebrief. Veel scholen zijn bezig met de ondersteuning van zwakke rekenaars en leerlingen met Ernstige Reken- en Wiskunde problemen en Dyscalculie (ERWD). Het ontwikkelen van specifiek beleid voor deze doelgroep wordt wel vertraagd door de onduidelijkheid over de consequenties van de aangepaste examens.

Vrijwel alle scholen hebben veel aandacht besteed aan de professionalisering van reken-docenten en de introductie van rekenvakgroepen, -kenniskringen of -werkgroepen. Ook zijn er generieke vakgroepen of teams waarin docenten Nederlands, rekenen en Engels samenwerken. De meeste scholen hebben speciale cursussen voor rekendocenten opgezet of ingekocht. Daarbij wordt veel samengewerkt met hogescholen, met andere mbo-scholen en soms ook met het vmbo. Interessant is dat 'onderzoek naar wat werkt' soms onderdeel is van de rekenopleidingen. Ongeveer de helft van de scholen differentieert bij de scholing naar verschillende niveaus van rekendocent. Lastig bij de organisatie van de scholing is dat het moeilijk is om docenten vrij te stellen, juist omdat de rekenexpertise nog dun gezaaid is. Een deel van de scholen heeft speciale 'rekendocenten' aangetrokken, doorgaans docenten die de pabo hebben gedaan of die een wiskundeachtergrond hebben. Een bevoegdheid voor rekenen is er immers niet. Nadeel is dat pabo-afgestudeerden formeel niet bevoegd zijn voor het mbo. Zij moeten daartoe eerst nog een pedagogisch-didactische opleiding volgen. Dit belemmert de inzet van pabo-afgestudeerden, terwijl veel scholen juist met deze docenten goede ervaringen hebben.

Bij een derde van de scholen is het nog niet gelukt om de rekenlessen te concentreren bij een (beperkt) aantal docenten, die een substantieel aantal uren rekenen geven. Dit is vooral het geval bij scholen met veel kleine vestigingen. Door die versnippering is het niet goed mogelijk het scholingsbeleid voldoende diepgang te geven.

De hoeveelheid rekenlessen is bij de helft van de scholen (vaak voor specifieke doelgroepen) toegenomen. Ook proberen scholen meer 'rekenmeters' te maken door in beroepslessen expliciet aandacht te besteden aan rekenen. Voor leerlingen met rekenproblemen is doorgaans hulp beschikbaar, maar de mate waarin en de omvang en aard van de hulp wisselen sterk, soms zelfs binnen één schoolorganisatie. In een minimumvariant is extra digitale hulp

en oefening beschikbaar. In een maximale variant is een remedial teacher of rekenspecialist beschikbaar, die individueel kan ondersteunen, en zijn er verschillende vormen van extra hulp, zoals een zomerschool, extra bijlessen of een taal- en rekencentrum.

Opvallend is dat bij een derde van de scholen (opnieuw) de gebruikte rekenmethode(s) tegen het licht worden gehouden. Soms worden nieuwe keuzes gemaakt, wordt meer keuzevrijheid toegestaan of worden aanvullende hulpmiddelen gezocht. Veel scholen zijn nadrukkelijk gaan werken met een combinatie van digitale en papieren leermiddelen. Die combinatie werkt naar hun mening het beste. Een specifiek rekenlokaal met rekenhulpmiddelen en –materialen is in veel situaties niet beschikbaar. Als alternatief worden wel rekenkisten of rekenboxen ingezet.

Het meten en monitoren van de rekenvaardigheden van leerlingen en de resultaten op tussentijdse en eindtoetsen vindt inmiddels op alle scholen plaats. Dit blijkt geen eenvoudige zaak. Bij de start van de opleiding wordt vaak een diagnostische toets afgenomen. Het resultaat wordt benut voor het leertraject van de leerlingen. Het ontlenen van managementinformatie hieraan is lastig. Ook als men al jarenlang dezelfde diagnostische toets gebruikt, zijn de resultaten toch niet altijd goed te vergelijken, omdat de toetsaanbieder soms de normering bijstelt.

Er wordt nog slechts sporadisch gebruik gemaakt van de rekenresultaten in het vmbo als instroomgegevens. Deze gegevens worden vaak als onduidelijk en onbetrouwbaar ervaren, mede door de cijferdifferentiatie die de afgelopen twee jaar in het vmbo is toegepast. Ook zijn deze gegevens niet gemakkelijk beschikbaar, omdat mbo-scholen instroom hebben van uit veel verschillende vmbo-scholen.

De voortgangstoetsing wordt overgelaten aan de vakdocenten zelf. Hiertoe worden vooral toetsen uit de lesmethode ingezet.

De pilot rekenexamens worden doorgaans ingezet als eindtoets. De benutting van de resultaten van de pilot rekenexamens voor de voortgang van individuele leerlingen die de toets niet hebben gehaald, wordt belemmerd door de lange termijn (zes weken) van terugkoppeling. De wijze waarop de resultaten van alle pilotexamens worden teruggekoppeld naar de scholen maakt het voor een school niet gemakkelijk om daaraan goede managementinformatie te ontlenen. Nog maar weinig scholen analyseren systematisch welke maatregelen effect hebben. Dit is ook geen eenvoudige zaak, omdat er altijd meerdere variabelen tegelijk een rol spelen, zoals andere rekendocenten, wisselingen in de klas, het lesrooster of de rekenmethode.

De meeste scholen werken (verder) aan het draagvlak voor het rekenonderwijs. Rekenen wordt serieuzer genomen en dat heeft een goed effect op de resultaten. Een essentieel punt dus. Voorts is de verantwoordelijkheid voor de rekenresultaten nog nadrukkelijker belegd. Dit gaat vaak gepaard met gesprekken over de rekenprestaties in de lijn. Een enkele school is interne rekengesprekken gaan voeren op een vergelijkbare manier als het Steunpunt dit

doet. Doorgaans is er ook een ondersteuningsstructuur. Soms blijft een projectgroep intact om nog enkele zaken centraal aan te sturen, om scholing te organiseren of om te monitoren. Ook is er vaak ondersteuning beschikbaar vanuit een stafdienst of door rekencoaches en rekenregisseurs.

Scholen anticiperen op de toekomst waarin er geen specifieke middelen meer zijn voor (taal en) rekenen, maar wel een beroep gedaan kan worden op de Regeling kwaliteitsafspraken. Bij nagenoeg alle scholen gaat de investering in het taal- en rekenonderwijs in 2015 gewoon door.

2.1.2 Resultaten

Over de hele linie is het aantal leerlingen dat deelneemt aan de pilot rekenexamens in het mbo flink toegenomen. Dit is een logistieke operatie die veel geld en inspanning kost, maar waarin scholen steeds bedreven worden. Veel scholen hebben een specifieke examenorganisatie opgezet voor de centrale examens en hebben speciale examenlokalen ingericht waar digitaal, niet-draadloos, getoetst kan worden. De overstap naar examensoftware Facet vraagt veel aandacht van een aantal scholen. Vanuit de bbl-opleidingen is de deelname aan de rekenexamens nog relatief laag.

De resultaten van de examens zijn per school wisselend naar sector, niveau en leerweg. Een vergelijking tussen de resultaten in 2013/2014 en die van 2012/2013 levert geen consistent beeld op: een deel is verbeterd, een deel is verslechterd. De cijfers zijn niet altijd goed te vergelijken, omdat de examendeelname in 2012/2013 per sector, niveau en leerweg vaak veel lager was dan in 2013/2014. Dat alleen kan al verschillen verklaren. Ook verandert de samenstelling van de groep deelnemers, bijvoorbeeld meer laatstejaars.

Hoewel geconcludeerd kan worden dat over de hele linie de resultaten iets zijn verbeterd, zijn veel scholen toch niet tevreden over de resultaten. Niet zelden zijn zij teleurgesteld over het resultaat van hun investeringen en inspanningen. Ook hier speelt de huidige kwaliteit van de rekenexamens een rol.

Scholen zijn blij met de terugkoppeling van de resultaten en de benchmark die het Steunpunt taal en rekenen mbo hen biedt. Dit is een overzicht waarin de rekenresultaten (percentage geslaagden, gemiddeld cijfer per sector, niveau en leerweg) worden vergeleken met vorig jaar en met de landelijke resultaten per sector, niveau en leerweg. Zij ontvangen ook graag in de toekomst dergelijke overzichten, liefst op crebo-niveau.

Overigens melden veel scholen dat er (veel) meer leerlingen aan de pilot rekenexamens hebben deelgenomen dan in het overzicht (gebaseerd op tabellen van Cito) is opgenomen. Van enkele scholen zijn er zelfs helemaal geen gegevens beschikbaar via Cito. De afstemming tussen Cito en de scholen is nog niet optimaal. Om de examengegevens centraal te kunnen verwerken, moet de school het crebo-nummer, het opleidingsniveau en de leerweg hebben

ingevuld. Scholen hebben vaak niet in de gaten dat zij onvolledige gegevens aanleveren. Dit maakt de terugkoppeling naar de scholen op niveau van sector, opleidingsniveau en leerweg minder betrouwbaar.

2.1.3 Plannen en voornemens

Aan alle scholen is gevraagd welke mogelijkheden zij zelf nog zien om de rekenresultaten van hun leerlingen te verbeteren. Enkele zaken worden opvallend vaak genoemd:

- De professionalisering van de groep rekendocenten vraagt nog meer aandacht. De scholing moet specifiek en dieper. Ook willen scholen meer docenten met een pabo-opleiding aantrekken en onderling meer kennis uitwisselen.
- Het beleid om de zwakke rekenaars te ondersteunen moet verder worden ingericht, via ondersteuning door rekenexperts.
- Het is belangrijk om leerlingen en docenten te motiveren rekenen serieus te nemen. Om urgentiebesef te creëren, moeten de resultaten meetellen voor de diplomabeslissing.
- De rekenresultaten moeten beter geanalyseerd worden. Door onderzoek ontstaat een steeds beter beeld van wat werkt en wat beter kan.
- In verband met de grote verschillen in rekenniveau tussen leerlingen is maatwerk soms onvermijdelijk. Het is verstandig te differentiëren naar rekenniveaus – zowel bij de poort, in de klas als in de schoolorganisatie.
- Het is belangrijk om rekenen (ook) meer te integreren in beroepsgerichte vakken.
- Het is belangrijk om de verantwoordelijkheid voor de resultaten van het rekenonderwijs steeds meer bij de onderwijsteams te beleggen. Van projectverantwoordelijkheid naar lijnverantwoordelijkheid.
- Het verbeteren van het rekenniveau vraagt lange adem: scholen beseffen dat ze gewoon moeten doorgaan met het aanbieden van goed rekenonderwijs.

2.1.4 Knelpunten

Tijdens de gesprekken heeft het Steunpunt gevraagd welke knelpunten scholen ervaren bij het halen van de rekenniveaus. Onderstaande (grotendeels nieuwe) knelpunten en belemmeringen worden opvallend vaak genoemd:

- Scholen ontwikkelen beleid voor leerlingen met rekenachterstanden. Hierbij stuiten zij op verschillende knelpunten. Een deel van de achterstanden is tijdelijk, omdat er in de hele onderwijsketen nog wordt gewerkt aan niveauverhoging. Niemand kan voorspellen hoe groot de achterstanden in de toekomst zullen zijn.
- Meedoen aan ER-examens vinden veel scholen nog niet verantwoord, omdat de regels inzake aangepaste examens en dyscalculie nog niet duidelijk zijn. Zolang het maatschappelijk effect van een aangepast examen nog niet bekend is, willen veel scholen dit nog niet grootschalig aanbieden. Ook is er veel onduidelijkheid over de kwaliteit van de 'dyscalculieverklaringen'. Voor dergelijke verklaringen worden soms extreme prijzen in rekening gebracht, terwijl zo'n verklaring lang niet altijd zinvol is.

- Scholen blijven het lastig vinden dat de op het vmbo behaalde cijfers niet eenduidig te interpreteren zijn. Een 8 in vmbo bb is bijvoorbeeld hetzelfde als een 6 in vmbo tl. Dit geeft een vals beeld van de rekenvaardigheden. Een leerling die doorstroomt met een 6 vanuit vmbo bb (en eigenlijk een 5 heeft behaald) denkt dat hij het gewenste niveau 2F heeft behaald en is op het mbo lastiger te motiveren.
- Scholen vinden het niet terecht dat bij de rekenopgaven alleen het uiteindelijke resultaat telt. Een leerling die een complexe berekening van vijf stappen moet uitvoeren en bij één stap een klein foutje maakt, krijgt nul punten omdat het eindresultaat niet goed is. De tussenstappen en aanpak zouden – zo vinden de scholen – ook meegewogen moeten worden. Op het moment gebeurt dit niet en de toetsresultaten weerspiegelen daardoor niet goed de rekenvaardigheid.
- Veel scholen klagen erover dat het zes weken duurt voordat zij de resultaten van de examens krijgen. Op het moment dat blijkt dat een leerling het niet gehaald heeft (en waaraan dat vooral lag), is er al weer kostbare tijd verloren gegaan. Ook vanwege de stageperiodes in het mbo is dit een groot bezwaar. Bij kortere opleidingen levert het problemen op met het inplannen van de (her)examens.
- Scholen willen meer afnameperiodes gedurende het schooljaar. Dat is voor alle opleidingen belangrijk, maar zeker voor de éénjarige opleidingen. Nu moeten leerlingen soms al examens doen als ze net op school zitten.
- Voor zowel de lange terugkoppeltijd van resultaten als het beperkte aantal afnamemomenten worden onderwijskundige verklaringen gegeven. Scholen wijzen er echter op dat in andere sectoren al langer gebruikersvriendelijke systemen worden toegepast voor digitale toetsing. Zij begrijpen niet waarom dit voor de rekenexamens niet mogelijk is.
- Scholen vinden het bezwaarlijk dat de gemaakte toets niet in te zien is voor leerlingen. Hierdoor gaat een belangrijk leer- en inzichtmoment verloren.
- Scholen willen graag differentiëren naar rekenniveau. Goede rekenaars die snel hun examen halen, willen zij graag vrijstellen van de rekenles, zodat zij meer tijd kunnen besteden aan zwakke rekenaars. Veel scholen vrezen echter dat zij dan met de onderwijstijd in de problemen komen.
- Scholen vinden het lastig om te bepalen hoe zij de resultaten van hun leerlingen het meest effectief kunnen verhogen. Zij zouden hierover graag meer onderzoeksresultaten tot hun beschikking hebben.

Grote zorgen blijven bestaan over leerlingen in de niveau 2 opleiding. Er zijn leerlingen die goede vakmensen kunnen worden, maar die het rekenniveau 2F nooit zullen halen, wat er ook aan ondersteuning wordt geboden. De aangepaste examens voor specifieke doelgroepen (de 2A toets en de ER toets), zoals aangekondigd in de brief van 17 december 2014, zouden hiervoor een oplossing kunnen bieden, in samenhang met de mogelijkheid van het nieuwe vakdiploma.

Tot slot zijn de volgende belemmerende factoren nog steeds van kracht:

- Het startniveau van veel leerlingen is nog steeds te laag. Weliswaar rapporteert de helft van de scholen dat leerlingen met een iets hoger rekenniveau binnenkomen uit het vmbo, maar nog steeds zit de helft van de leerlingen die instroomt niet op niveau 2F. Sommigen zitten er zelfs ver onder. Daardoor staan de mbo-scholen niet alleen voor de taak om de rekenvaardigheden te onderhouden, maar ook verder te ontwikkelen tot niveau 2F. Een situatie die na de overgangperiode niet langer acceptabel is. Het mbo is immers geen funderend onderwijs - de beroepsvoorbereiding is in het mbo de hoofdzaak. De onderwijstijd voor generieke eisen is per definitie beperkt. Voor mbo-4 blijft uiteraard niveauverhoging wel nodig, maar daar is dan ook meer tijd voor beschikbaar.
- Het feit dat de rekenprestaties nog steeds niet meetellen voor de slaag/zak-beslissing, komt de motivatie van leerlingen en docenten niet ten goede.
- Rekendocenten zijn – ondanks cursussen en bijscholing – in meerderheid nog onvoldoende toegerust op het gebied van rekendidactiek en omgang met Ernstige Reken- en Wiskunde-problemen en Dyscalculie (ERWD).
- De kritiek op de inhoud en organisatie van de rekenexamens blijft, evenals de frustratie over hoeveel tijd en geld de afname van de digitale centrale examens kost.

2.1.5 Succesfactoren

Het Steunpunt heeft in de gesprekken een duidelijk beeld gekregen van de factoren die bijdragen aan succesvol rekenbeleid. Deze factoren wijken overigens nauwelijks af van vorig jaar:

- Bestuurders en directeuren die verantwoordelijkheid nemen voor het rekenbeleid, het belang ervan onderstrepen, zorgen voor draagvlak in de hele school en zorgen voor een duidelijke verdeling van taken en verantwoordelijkheden.
- Deskundige rekendocenten en rekenspecialisten, die een substantieel deel van hun tijd aan rekenen kunnen besteden. Zij hebben vooral kennis nodig van rekendidactiek en examen-vraagstukken.
- Het verzorgen van goede rekenlessen, waarin daadwerkelijk uitleg wordt gegeven, gericht op de referentieniveaus.
- De keuze voor gevarieerde leermiddelen (papier en digitaal) en toegankelijke hulpmiddelen (een speciaal rekenlokaal, rekenboxen).
- Systematisch monitoren en terugkoppelen van de rekenresultaten van alle onderwijsteams. Dit stimuleert de teams om de activiteiten en resultaten zelf goed te evalueren en waar nodig bij te stellen.
- Een goede ondersteuning van rekendocenten, zowel door deskundigen als door de (ICT)-systemen van de school.
- Een duidelijk extra aanbod voor leerlingen met grote rekenachterstanden of rekenproblemen.
- Een rekenvakgroep (soms als onderdeel van een AVO-team of generiek team).
- Een goede examenorganisatie, deelname aan de pilotexamens en opschaling daarvan.

2.2 Randvoorwaarden

2.2.1 De overheid

De overheid heeft ervoor gekozen om weer generieke rekeneisen in te voeren in het mbo. Van diezelfde overheid mag worden verwacht dat zij de randvoorwaarden creëert die een succesvolle herintroductie van rekenen mogelijk maakt. Het gaat dan onder andere om heldere wet- en regelgeving, goede examens (en goede condities van afname), voldoende rekendocenten en tijdelijke facilitering van de mbo-scholen.

In het najaar van 2014 is de constatering dat een deel van deze randvoorwaarden nog niet op orde is, zoals hierna wordt beschreven. We baseren ons hierbij op de bevindingen uit de gesprekken, waar nodig aangevuld met elementen uit de brief van 17 december 2014.

Heldere wet- en regelgeving

De regelgeving is in de loop der jaren enerzijds steeds complexer en fijnmaziger geworden (denk aan de verschillende cohorten, uitstel van het meetellen voor de diplomabeslissing, vrijstellingsregels en verschillende manieren van resultaatberekening in het vmbo), terwijl anderzijds majeure besluiten lang op zich laten wachten. Ten tijde van de gesprekken was een beslissing over de rekeneis voor de entreeopleiding nog niet genomen. Er zijn aangepaste examens in het mbo geïntroduceerd, waarvan de consequenties voor de leerlingen nog niet duidelijk zijn. Met de brief van 17 december 2014 is hier inmiddels meer duidelijkheid over. Er is beleid voor leerlingen met dyscalculie, maar er zijn geen erkende specialisten (zoals bij dyslexie) die een verklaring afgeven. De rekeneisen tellen nog steeds niet mee voor de slaag/zak-beslissing. Het instellen van de Commissie verantwoorde invoering rekentoets (de commissie-Steur) deed de scholen vermoeden dat er nog zaken kunnen wijzigen, maar niemand wist hoe. Inmiddels is dit duidelijk geworden door de brief van 17 december. Ondertussen zijn in het vmbo verschillende cijferberekeningen per afdeling ingevoerd. Hierdoor is een niet transparante situatie ontstaan bij de instroom in het mbo en is onduidelijk of het niveau 2F echt is gehaald.

De onduidelijkheid in de regelgeving leidt er volgens sommige gesprekspartners toe dat afdelingen en docenten alsnog verwachten dat van uitstel afstel komt. Inmiddels is er door de brief van 17 december duidelijkheid ontstaan over een aantal zaken, maar de regelgeving is er niet eenvoudiger op geworden.

Goede examens (en goede condities van afname)

Zoals eerder opgemerkt zijn de examens nog niet op orde. Het gaat daarbij niet alleen om de examens zelf, maar ook om de afnameperiodes, de wijze van beoordelen (alles of niets), de termijn waarop de uitslag bekend wordt gemaakt, de mogelijkheid het examen in te zien en de beschikbaarheid van benchmarkinformatie. Inmiddels is aangekondigd dat er gewerkt wordt aan de verbetering van de rekenexamens. Veel is echter nog in de 'onderzoeksfase'.

Voldoende 'echte' rekendocenten

Bij de invoering van de rekeneisen in het mbo (2010) beschikten de mbo-scholen niet over voldoende rekendocenten. Dit is eind 2014 nog steeds zo. Er is immers geen initiële lerarenopleiding rekenen en ook ontbreekt een landelijk overeengekomen programma voor een post-hbo-opleiding. Hier is in opdracht van het ministerie wel een raamwerk voor opgesteld, maar er zijn nog nauwelijks opleidingen die hierop gebaseerd zijn. Ook is er nog geen bevoegdheid voor rekenen mogelijk. Het is voor docenten niet stimulerend om een opleiding te volgen die geen officiële status heeft.

Tijdelijke facilitering van de mbo-scholen

In de periode 2010-2014 krijgen alle mbo-scholen geormerkte middelen voor taal en rekenen. Vanaf 2015 gelden er kwaliteitsafspraken tussen het ministerie en de scholen. De middelen die in dit kader beschikbaar komen, kunnen ook ingezet worden voor taal en rekenen. Bovendien is de faciliteit van het Steunpunt taal en rekenen mbo ter beschikking gesteld aan de mbo-scholen tot eind 2015. De facilitering is hiermee redelijk op orde. Gelet op de onduidelijkheden die eind 2014 nog gelden en de nieuwe maatregelen die zijn aangekondigd in de brief van de minister van 17 december 2014, is het raadzaam de ondersteuning door het Steunpunt taal en rekenen mbo te verlengen tot eind 2016.

2.2.2 De scholen

Van de scholen mag worden verwacht dat zij inmiddels de basisvoorwaarden om tot goede rekenprestaties te komen op orde hebben. Dit houdt in dat de organisatie van het rekenonderwijs en de sturing daarop goed geregeld zijn. Onontbeerlijk zijn goede rekendocenten en hun ondersteuning. Daartoe is ook van belang dat voldoende middelen worden ingezet nu de fase van geormerkte extra middelen voor taal en rekenen ten einde loopt.

In het najaar van 2014 is de constatering dat deze randvoorwaarden steeds beter op orde komen, maar er zijn nog enkele kwetsbare aspecten.

Organisatie van het rekenonderwijs en de sturing daarop

In de meeste mbo-scholen had de herinstructie van het rekenonderwijs aanvankelijk de status van een project. Inmiddels is rekenen overal de verantwoordelijkheid van de staande organisatie geworden. Omdat de resultaten nog niet voldoende zijn en het landelijke beleid nog volop in beweging is, hebben de meeste scholen ook nog een tijdelijke projectgroep die kennisdeling organiseert en de resultaten monitort. In de helft van de gevallen is ook geregeld dat er centraal of per locatie voorzieningen zijn voor leerlingen met achterstanden. In de andere helft wordt dit overgelaten aan de clusters, afdelingen of teams.

Het is positief dat scholen de verantwoordelijkheid voor het rekenonderwijs in de lijn beleggen. Tegelijkertijd is bij een kwart van de scholen waar te nemen dat die verantwoordelijkheid niet overal wordt opgepakt door de leidinggevenden en dat die hierop ook niet (voldoende) worden aangesproken door het College van Bestuur. Dat de resultaten nog niet meetellen, is hier mede debet aan.

Scholen worstelen met het beleid voor zwakke rekenaars en leerlingen met dyscalculie. Veel scholen (of afdelingen) willen hiervoor een stappenplan ontwikkelen. Hierbij lopen zij echter tegen veel problemen aan. Intern is er niet altijd genoeg deskundigheid beschikbaar om goede diagnoses te stellen en begeleiding te bieden. Doordat nog veel leerlingen met een rekenachterstand binnenkomen, is het ook niet goed mogelijk om alle leerlingen optimaal te bedienen. Het is moeilijk in te schatten hoe groot het probleem op termijn is, als het merendeel op niveau binnenkomt. Hoeveel leerlingen blijven dan structureel achter? En voor hoeveel leerlingen moet je gespecialiseerde hulp in huis hebben? Experts in rekenachterstanden hebben hier ook geen antwoord op, bij gebrek aan ervaring. Voorts is nog niet duidelijk wat de aangepaste examens betekenen voor de individuele leerling.

Ten tijde van de gesprekken verwachten veel gesprekspartners nog fundamentele wijzigingen in de rekenexamens als gevolg van het advies van de commissie-Bosker over de uitwerking van de referentiesniveaus 2F en 3F voor rekenen in toetsen en examens. Ook dit beïnvloedt het aantal leerlingen dat uiteindelijk achter blijft in rekenen. Ook de instelling van de Commissie verantwoorde invoering rekentoets (de commissie-Steur) leidt er toe dat gesprekspartners nog veranderingen verwachten in de wijze waarop de rekenexamens gaan meetellen voor de diplomabeslissing. Allemaal zaken die leiden tot vertraging bij de beleidsontwikkeling voor zwakke rekenaars.

Goede rekendocenten en de ondersteuning van deze docenten

Het afgelopen jaar hebben vrijwel alle mbo-scholen extra aandacht besteed aan de inzet van goede rekendocenten. Onderdeel daarvan is de concentratie van rekenlessen bij echte rekendocenten (met minimaal rekenvaardigheid 3F) en het tegengaan van de versnippering van rekenlessen. In 2013 gaf de helft van de scholen aan dat het rekenonderwijs versnipperd was over te veel docenten. Dit jaar is dat nog bij een kwart van de scholen het geval. Vrijwel alle scholen maken serieus werk van de professionalisering van rekendocenten. De scholing blijft doorgaans echter beperkt tot een aantal dagen waarin vooral aandacht wordt besteed aan rekendidactiek en gedifferentieerd lesgeven. Aan de omgang met zwakke rekenaars en een goede voorbereiding op de examens komt men nauwelijks toe.

Er zijn steeds meer voorbeelden van post-hbo-opleidingen en minors, die soms samen met mbo-scholen worden opgezet. De ervaringen zijn echter niet altijd positief. Het is van een docent wel veel gevraagd om een opleiding met een flinke studiebelasting (16 uur per week gedurende een à twee jaar) naast een baan te volgen. Weliswaar mogen scholen professionaliseringsmiddelen inzetten voor vervanging, maar het is voor scholen lastig om rekendocenten hiervoor vrij te stellen, juist omdat er een tekort aan rekendocenten is.

Gedeeltelijk is dit een vicieuze cirkel, die mede veroorzaakt wordt doordat er geen initiële lerarenopleiding rekenen bestaat en ook geen landelijk overeengekomen programma voor een post-hbo-opleiding tot rekendocent. Mbo-scholen moeten de rekendocenten zodoende grotendeels zelf opleiden. Dit geldt ook voor de pabo-afgestudeerden, met wie scholen

goede ervaringen hebben. Zij zijn niet rechtstreeks bevoegd voor het mbo, maar dienen een aanvullende cursus te volgen.

De ondersteuning van docenten is doorgaans voldoende geregeld. Er zijn specialisten, remedial teachers of stafmedewerkers op wie men een beroep kan doen. Er worden nog steeds nieuwe leermiddelen ingezet. In opvallend veel scholen is er opnieuw discussie over de leermiddelen. Mede doordat de verantwoordelijkheid voor rekenen nu in de lijn ligt, is de keuze van leermiddelen steeds vaker een zaak van het cluster, de afdeling of zelfs het team. De voorkeur wordt veelal gegeven aan een combinatie van boeken en digitale hulpmiddelen. Ook blijven rekendocenten zelf lesstof ontwikkelen. Opvallend is dat er – ondanks de meerjarige, specifieke stimulering – in de helft van de scholen geen rekenlokalen of rekenboxen zijn. Hierdoor zijn belangrijke hulpmiddelen voor leerlingen en docenten niet altijd binnen handbereik.

Inzet van middelen

De regeling intensivering taal en rekenen mbo (met geormerkte middelen voor taal en rekenen in het mbo) houdt eind 2014 op. De middelen blijven echter beschikbaar via de Regeling kwaliteitsafspraken. Veel scholen geven aan dat de inzet voor rekenen onverminderd van kracht blijft. Andere gesprekspartners weten dit niet precies. Dit is begrijpelijk, omdat scholen de kwaliteitsplannen nog moeten maken.

2.3 Samenvatting en conclusie

De tweede ronde rekengesprekken levert een gemengd beeld op. Enerzijds werken scholen vasthoudend door aan het implementeren en uitvoeren van het rekenbeleid. Daarbij hebben scholen goed ingezet op de aanbevelingen uit de startrapportage en de specifieke aandachtspunten in hun persoonlijke reflectiebrief naar aanleiding van de eerste gespreksronde. Zo is bijvoorbeeld sterk ingezet op professionalisering van docenten en krijgt de monitoring van resultaten steeds meer aandacht. Scholen zijn serieus aan het werk met het rekenonderwijs en bereiken - soms met vallen en opstaan - betere resultaten. De basisvoorwaarden om goede rekenresultaten te boeken komen in de mbo-sector als geheel steeds beter op orde.

Aan de andere kant is er bij de scholen een zekere aarzeling te bespeuren. Een voorbeeld daarvan is de beleidsontwikkeling rond de aangepaste examens en de omgang met dyscalculie (ERWD). Die stagneert door onduidelijkheden in het landelijke beleid. Ook op andere gebieden is het landelijke beleid nog onderwerp van – overigens begrijpelijke – discussie. Dit veroorzaakt soms een afwachtende houding. De mbo-agenda is vol. Het is begrijpelijk dat geen topprioriteit wordt gegeven aan zaken die nog onzeker zijn.

Wat uit de rekengesprekken duidelijk is gebleken, is dat er een groot draagvlak is in het mbo om door te gaan op de ingeslagen weg. Het meetellen van de resultaten in de slaag/zak-regeling zien de scholen als belangrijk element dat bijdraagt aan het verhogen van het kenniveau van de studenten.

3.1 Aan de minister

Met inachtneming van hetgeen is beschreven in de paragraaf context en op basis van de informatie die de gespreksteams hebben verzameld, heeft het Steunpunt taal en rekenen mbo een aantal aanbevelingen aan de minister. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen aanbevelingen die grotendeels nieuw zijn en aanbevelingen die vorig jaar ook zijn gedaan, maar die onverminderd van kracht zijn.

Nieuwe aanbevelingen:

- Zorg voor een betere en meer gekwalificeerde aanpak van de ICT-component van de examinering. Zet de daarvoor verantwoordelijke partijen (Cito, DUO) aan tot het spoedig zorgdragen voor ruime afnamemomenten en snelle terugkoppeltijden van resultaten. Neem in overweging om externe experts in te schakelen die ervaring hebben met de ontwikkeling, de implementatie en het beheer van systemen voor grootschalige digitale toetsing.
- Zie er op toe dat de rekenexamens een directe uitwerking zijn van uw beleidsinzet: de rekenvaardigheid op een hoger plan brengen. En zorg ervoor dat de examens niet het begripend lezen meten, omdat zij te talig zijn.
- Er is onder scholen behoefte aan een andere beoordeling van de opgaven, waarbij het niet langer 'alles of niets' is, maar waarbij ook aanpak en tussenstappen gewaardeerd worden. Dit is eerder geadviseerd door de commissie-Bosker en er wordt onderzocht of dit mogelijk en zinvol is. Indien blijkt dat dit zo is, zie dan toe op een goede uitwerking hiervan.
- Bevorder dat op zo kort mogelijke termijn ook de leerlingen hun examens kunnen inzien.
- Zorg voor een goede terugkoppeling van de resultaten naar de scholen, inclusief benchmarkinformatie per school, per jaar op het niveau van crebo, leerweg en niveau. Dit is een service die landelijk geboden moet worden. Het huidige terugkoppelmechanisme van data en de huidige rapportagemodule voldoen niet.
- Laat onderzoek doen naar de maatregelen die rekenresultaten het meest effectief verhogen. Voor scholen is het lastig om daar goed zicht op te krijgen.
- Aansluitend op het vorige punt: stimuleer kennisdeling over wat werkt.
- Zorg voor goede communicatie over de regelgeving inzake de rekenexamens en het meetellen van rekenen voor de diplomabeslissing tijdens de transitieperiode. De regelgeving was al complex en is er met de brief van 17 december 2014 niet eenvoudiger op geworden. Goede communicatie is daarom onontbeerlijk.

Aanbevelingen die onverminderd van kracht zijn:

- Stimuleer de totstandkoming van een volwaardige, erkende post-hbo-opleiding tot reken-docent (inclusief bevoegdheid rekendocent), waarin plaats is voor kennis en vaardigheden op het gebied van de eigen rekenvaardigheid, rekendidactiek en de context van het mbo. Breng daartoe het recent totstandgekomen landelijke raamwerk voor een opleiding tot rekendocent actief onder de aandacht van aanbieders van scholing en mbo-scholen, zodat er opleidingen op gebaseerd kunnen worden die voldoende mogelijkheden bevatten om een diversiteit aan instromers maatwerk te bieden. Bied daarbij pabo-afgestudeerden de mogelijkheid de mbo-benoembaarheid te verkrijgen.
Bij het stimuleren van zo'n opleiding valt overigens eerder te denken aan het aansporen van huidige aanbieders en dan met name zij die beschikken over NVAO-geaccrediteerde opleidingen. Een tijdrovend en duur aanbestedingstraject richting opleidingsinstituten is niet nodig. Wel is het belangrijk dat de overheid de bevoegdheid rekendocent regelt.
- Vereenvoudig de regelgeving voor taal en rekenen waar mogelijk en maak deze toekomstbestendig.
- Zorg dat er steeds een substantiële hoeveelheid actuele voorbeeldexamens beschikbaar is op de niveaus 2F en 3F, zodat de leerlingen voldoende oefenmateriaal hebben.
- Faciliteer de mbo-scholen voldoende en gericht op taal en rekenen, wat betreft inhoudelijke ondersteuning.
- Maak duidelijk dat rekenen een forse inzet vraagt van scholen en leerlingen, maar dat een goed niveau van rekenen extra kansen genereert op de arbeidsmarkt of in het hbo.
- Stimuleer, in verband met het belang van een doorlopende leerlijn mbo-hbo, ook in het hbo bekendheid met de referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen.

3.2. Aan de mbo-scholen

De minister is verantwoordelijk voor het WAT, de scholen zijn dat voor het HOE. Met inachtneming hiervan heeft het Steunpunt taal en rekenen mbo op basis van de gesprekken de volgende aanbevelingen voor de scholen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen aanbevelingen die grotendeels nieuw zijn en aanbevelingen die vorig jaar ook zijn gedaan.

Nieuwe aanbevelingen:

- Leg bij de keuze van uw speerpunten in het kwaliteitsplan een verbinding met de ontwikkeling van het rekenonderwijs en de verdere professionalisering van rekendocenten.
- Zorg voor een goede vertaling van de rekeneisen in de nieuwe kwalificatiedossiers naar het rekenonderwijs.
- Zie er op toe dat onderwijsteams en leidinggevenden de teugels niet laten vieren en let er op dat het rekenbeleid in de hele organisatie consistent wordt uitgevoerd.
- Stimuleer interne kennisdeling. Niet alleen over rekenen en wat werkt om de rekenvaardigheden te verhogen, maar ook over aangepaste regelgeving. Veel gesprekspartners zijn bijvoorbeeld nog in de overtuiging dat scholen vanwege de onderwijstijd geen vrijstelling mogen geven aan leerlingen die het rekenexamen hebben gehaald.

Aanbevelingen die onverminderd van kracht zijn:

- Wees betrokken, draag zorg voor duidelijke sturing naar de leidinggevendenden van de onderwijsteams. Bevorder binnen uw school de totstandkoming van een ambiance waarbij rekenen niet beschouwd wordt als ballast, maar als extra bagage voor de mbo-gediplomeerden op de arbeidsmarkt of het hbo.
- Zorg voor goede ondersteuning van degenen die het rekenonderwijs vorm en inhoud moeten geven. Dit wat betreft systemen, materialen, informatie en geld.
- Stimuleer eigenaarschap, enthousiasme en professionele ontwikkeling bij docenten, bijvoorbeeld door het formeren van een vakgroep rekenen.
- Investeer in (verdere) professionalisering van docenten rekenen en voorkom versnippering van de rekenlessen over een te grote groep docenten.
- In lijn daarmee: laat blijken dat rekenen een echt vak is en niet iets dat je als docent erbij doet. Dus bevorder dat uw school beschikt over rekendocenten of over een groep docenten die veel tijd kunnen besteden aan het vak rekenen.
- Concentreer op een goed georganiseerd en gevarieerd aanbod aan rekenonderwijs voor iedereen, inclusief mogelijkheden voor e-learning en blended learning.
- Bied leerlingen met rekenachterstanden extra ondersteuning.
- Zorg voor een gerichte aanpak voor leerlingen met dyscalculie of ernstige rekenproblemen.
- Benut voortgangstoetsen en examenresultaten om systematisch te analyseren welke maatregelen werken en betrek de conclusies daarvan in uw rekenbeleid.
- Doe over de hele linie mee aan pilotexamens rekenen om logistieke ervaring op te doen en inzicht te krijgen in de huidige rekenniveaus van uw leerlingen.

Colofon

Over rekenen gesproken, het vervolg is een uitgave van:

Steunpunt taal en rekenen mbo
Horaplantsoen 20
6717 LT Ede

Postadres: Postbus 7001, 6710 CB Ede
Telefoon: (0318) 648 559

Algemene leiding: Rianne Reichardt, Steunpunt taal en rekenen mbo

Projectleiding: Jacqueline de Schutter

Gesprekken: Rinske Stelwagen, Jacqueline de Schutter, Madeleine Vliegenthart, Rianne Reichardt, Renée van Schoonhoven, Kitty Keep (allen namens het Steunpunt); Iwan Basoski, Hans van Nieuwkerk (MBO15)

Tekstproductie: Jacqueline de Schutter

Tekstcommentaar: Rianne Reichardt, Hans van Nieuwkerk

Vormgeving: Lauwers-C, Nijmegen

Januari 2015

